Бизнес-процестің бірнеше нұсқаларын әзірлеу

Дәріс 9

Шаяхметова А.С., PhD, қауымдастырылған
профессор
Жасанды интеллект және Big Data кафедрасы

2026-2027 оқу жылы

Дәріс жоспары

1. Бизнес-процестің балама нұсқаларын әзірлеудің мәні.
2. AS-IS негізінде бірнеше TO-BE нұсқасын қалыптастыру.
3. Балама нұсқаларды салыстыру критерийлері мен көрсеткіштері.
4. Ең қолайлы бизнес-процесс нұсқасын таңдау және тексеру.

Дәрістің мақсаты

Бизнес-процестің балама нұсқаларын әзірлеудің мәнін түсіндіру, AS-IS моделінің проблемалары негізінде бірнеше TO-BE нұсқасын қалыптастыру, оларды негізгі көрсеткіштер бойынша салыстыру және ұйым үшін қолайлы нұсқаны негіздеп таңдау дағдыларын қалыптастыру.

Бизнес-процестің балама нұсқаларын әзірлеудің мәні

Неліктен бірнеше нұсқа қажет?

Бір проблеманы әртүрлі тәсілдермен шешуге болады.

Бір ғана шешіммен шектелу әрқашан тиімді емес.

Бірнеше ТО-ВЕ нұсқасын әзірлеу басқарушылық шешімнің сапасын арттырады.

Баламаларды қалыптастыру тәсілдері

Артық операцияларды жою.

Жұмыстарды параллель орындау.

Жауапкершілікті өзгерту.

Келісу сатыларын қысқарту.

Операцияларды автоматтандыру.

Нұсқаларды әзірлеуде ескерілетін факторлар

Ұйымның ресурстары.

Технологиялық мүмкіндіктер.

Қызметкерлер құзыреті.

Клиент талаптары.

Процестің мақсаттары.

AS-IS негізінде бірнеше TO-BE нұсқасын қалыптастыру

AS-IS моделін талдау

Ұзақ күту.

Қайталанатын операциялар.

Артық келісулер.

Ақпаратты бірнеше рет енгізу.

Ресурстардың шамадан тыс жүктелуі.

Жауапкершіліктің нақты бөлінбеуі.

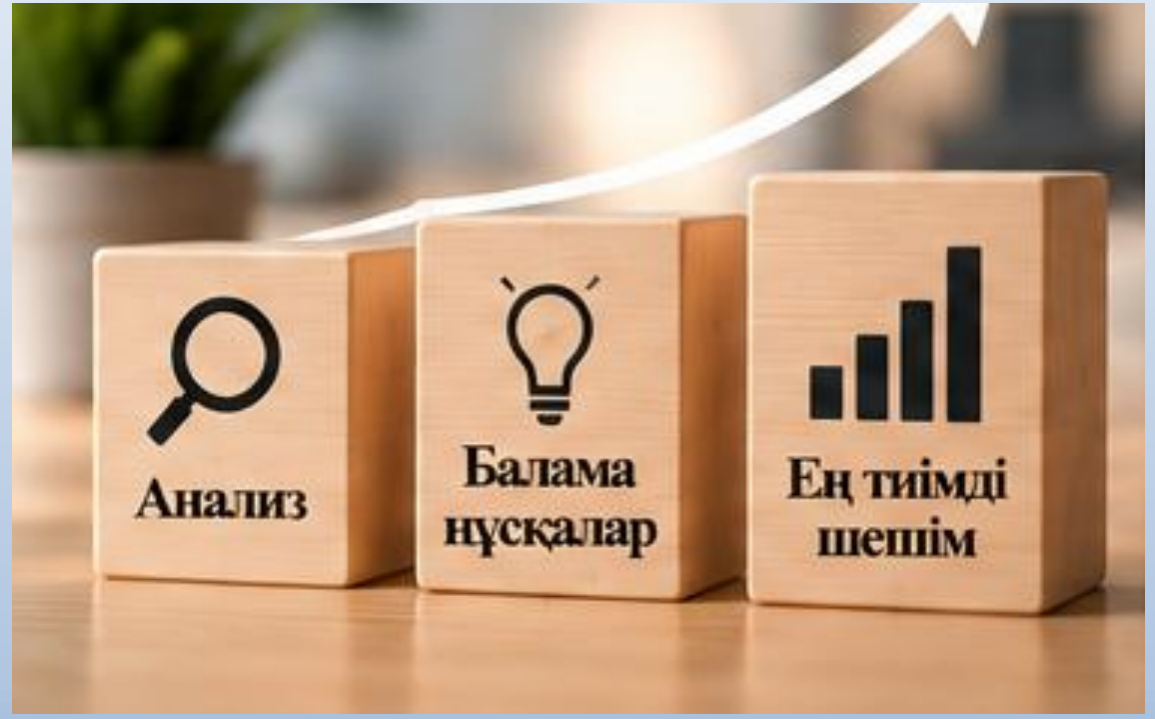

Жетілдіру мақсатын анықтау

Тапсырысты өңдеу уақытын қысқарту.

Қателер санын азайту.

Операциялық шығынды төмендету.

Нақты мақсат нұсқаларды бірдей критерийлермен салыстыруға мүмкіндік береді.

1-нұсқа: минималды өзгеріс

Артық әрекеттер қысқартылады.

Операциялардың реттілігі түзетіледі.

Ұйымдық құрылым мен ақпараттық жүйелер өзгермейді.

Аз шығынды және тез іске асырылатын шешім.

1-нұсқа: минималды өзгеріс - аз шығын, жылдам енгізу

2-нұсқа: процесті қайта ұйымдастыру

Операциялар параллель орындалады.

Жауапкершілік қайта бөлінеді.

Келісу сатылары қысқартылады.

Процестің жалпы уақыты азаяды.

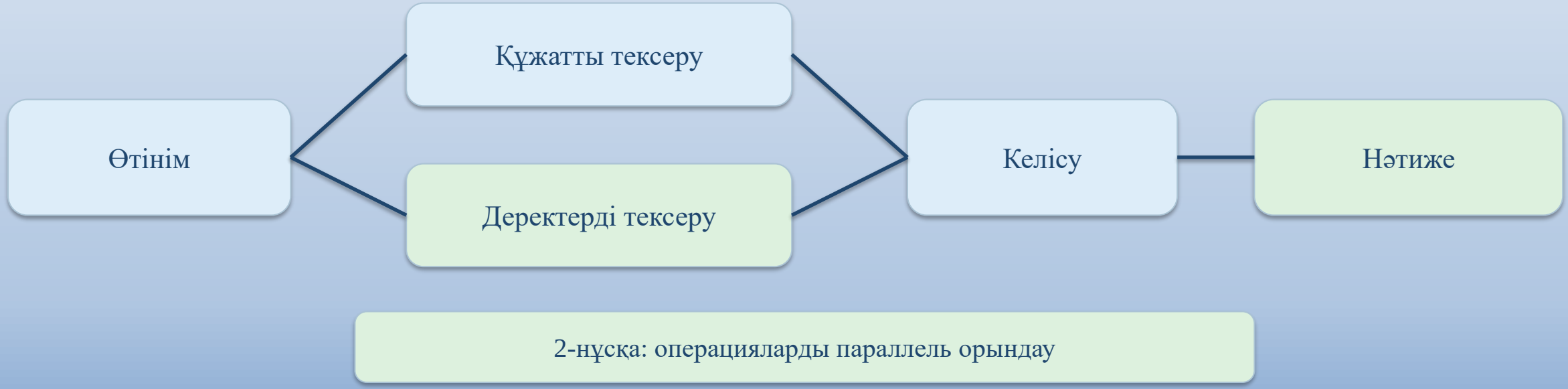

3-нұсқа: автоматтандыру

Электрондық құжат айналымы енгізіледі.

BPM, ERP немесе CRM жүйелері қолданылады.

Қолмен орындалатын әрекеттер азайтылады.

Түбегейлі қайта жобалау

Қажет болған жағдайда процесс логикасы толық қайта қаралады.

Жаңа жұмыс тәртібі мен жаңа TO-BE моделі әзірленеді.

Балама нұсқаларды салыстыру критерийлері мен көрсеткіштері

Негізгі салыстыру критерийлері

Уақыт.

Шығын.

Сапа.

Өнімділік.

Іске асыру күрделілігі.

Қосымша критерийлер

Тәуекел деңгейі.

Қызметкерлерге түсетін жүктеме.

Ақпараттық жүйелерге қойылатын талаптар.

Өзгерістерді енгізу мерзімі.

Критерийлерді бағалау

Критерийлердің маңыздылығы әртүрлі болса, оларға салмақ коэффициенттері беріледі.

Әр нұсқа балдық әдіспен бағалануы мүмкін.

Практикалық мысал

1-нұсқа: қайталама тексеруді алып тастау.

2-нұсқа: тексерулерді параллель орындау.

3-нұсқа: стандартты өтінімдерді автоматты тексеру.

Нұсқаларды салыстыру нәтижесі

Толық өңдеу уақыты, енгізу шығыны, қателер ықтималдығы және іске асыру күрделілігі салыстырылады. Автоматтандыру жылдам болуы мүмкін, бірақ бастапқы инвестициясы жоғары болады.

Критерий	1-нұсқа: минималды	2-нұсқа: қайта ұйымдастыру	3-нұсқа: автоматтандыру
Іске асыру шығыны	Төмен	Орташа	Жоғары
Енгізу күрделілігі	Төмен	Орташа	Жоғары
Уақытты қысқарту әлеуеті	Шектеулі	Жоғары	Жоғары
Технологиялық өзгеріс	Жоқ	Ішінара	Елеулі
Негізгі тәуекел	Әсердің шектеулілігі	Үйлестіру қиындығы	Инвестиция және енгізу

Салыстыру оқу мақсатындағы сапалық мысал ретінде берілген.

Ең қолайлы бизнес-процесс нұсқасын таңдау және тексеру

Нұсқаны таңдау қағидалары

Таңдау бір ғана көрсеткіш бойынша жүргізілмейді.

Ұйым үшін маңызды критерийлер жиынтығы қарастырылады.

Нұсқа мақсатқа, ресурстарға және қабылданатын тәуекел деңгейіне сәйкес болуы тиіс.

Пилоттық енгізу

Соңғы шешімге дейін нұсқаны шағын көлемде сынақтан өткізу пайдалы.

Пилот барысында нақты уақыт, шығын және сапа көрсеткіштері өлшенеді.

Толық енгізу және бақылау

Егер пилот нәтижелері күтілген деңгейге сәйкес келсе, жаңа процесс толық көлемде енгізіледі.

Оның көрсеткіштері тұрақты бақыланады.

Қорытынды

Бірнеше TO-BE нұсқасын әзірлеу балама шешімдерді салыстыруға мүмкіндік береді.

Нұсқалар AS-IS проблемалары негізінде қалыптастырылады.

Таңдау уақыт, шығын, сапа, өнімділік және тәуекел көрсеткіштеріне сүйенеді.

Таңдалған шешімді пилоттық тексеру ұсынылады.

Бизнес-процестің бірнеше нұсқаларын әзірлеу

Дәріс 9